

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СЛАВІСТИКИ

УДК 398.82(477.42)

*Л. О. Єфремова,
Л. В. Адамович*

КОЛЯДКИ ТА ЩЕДРІВКИ ЖИТОМИРЩИНИ

Житомирщина як історико-етнографічний регіон становить значний науковий інтерес для дослідників традиційної матеріальної та духовної культури. В історичному й культурному плані – це специфічне територіальне утворення, де здавна проживають різні етнічні угруповання та національні меншини, які впливали на історичний розвиток української культури загалом. Житомирщина має унікальне значення для вивчення та пізнання етнокультурної спадщини в усіх її аспектах: археологічному, історичному, мовному, етнографічному та фольклорному.

Календарно-обрядові пісні є однією з найцікавіших і самотніх перлин у скарбниці народнопісенної творчості українського народу, зокрема пісні різдвяно-новорічного циклу – колядки та щедрівки.

Ключові слова: Житомирщина, традиція, Різдво Христове, Новий рік, Хрещення, колядки, щедрівки.

Житомирщина как историко-этнографический регион представляет большой научный интерес для исследователей традиционной материальной и духовной культуры. В историческом и культурном плане – это специфическое территориальное образование, где с давних времен проживают различные этнические группы и национальные меньшинства, которые оказали влияние на историческое развитие украинской культуры в целом. Житомирщина имеет уникальное значение для изучения и исследования этнокультурного наследия во всех ее аспектах: археологическом, историческом, языковом, этнографическом и фольклорном.

Календарно-обрядовые песни являются одной из самых интересных и самобытных жемчужин в сокровищнице народнопесенного

творчества українського народу, в частности песни рождественско-новогоднего цикла – колядки и щедровки.

Ключевые слова: Житомирщина, традиция, Рождество Христово, Новый год, Крещение, колядки, щедровки.

Zhytomyr as a historical and ethnographic region is of great scientific interest for researchers of traditional material and spiritual culture. This region is historically and culturally interesting – a specific territorial entity where from ancient times lived and live together different ethnic groups and minorities, which influenced the historical development of Ukrainian culture in general. Zhytomyr region has unique importance for study and knowledge of ethnic and cultural heritage in all aspects: the archaeological, historical, linguistic, ethnographic and folklore.

Calendar songs are one of the most interesting and distinctive pearls in the treasury of folk song creation of Ukrainians, especially songs of Christmas and New Year period. Christmas includes three major holidays: Christmas, New Year and Epiphany.

Keywords: Zhytomyr region, tradition, Christmas, New Year, Epiphany, carols.

Житомирщина як історико-етнографічний регіон викликає значний науковий інтерес у дослідників традиційної матеріальної та духовної культури. В історичному та культурному плані – це специфічне територіальне утворення, де із сивої давнини проживають різні етнічні угруповання та національні меншини. Історико-культурні особливості краю, своєрідність тенденцій та закономірностей культурної динаміки певним чином вплинули на історичний розвиток української культури загалом.

Житомирською областю частково охоплено Волинь (західні райони) та Українське Полісся (північно-східні райони) [8, с. 183–185]. Вона розміщена в центральній частині Східно-Європейської рівнини, а також є північною частиною Право-

бережної України *. Площа області складає 29,9 тис. км², що становить 4,9 % від загальної території України [8, с. 62]. У минулі століття ці землі населяли слов'янські племена древлян, дулібів, бужан і волинян [8, с. 67]. Відповідно до сучасного адміністративно-територіального поділу до складу Житомирщини входять такі райони: Коростишівський, Овруцький, Новоград-Волинський, Баранівський, Романівський, Ємільчинський, Любарський, Житомирський, Володарсько-Волинський, Бердичівський, Червоноармійський та Чуднівський. Область має п'ять міст обласного значення: Житомир, Бердичів, Коростень, Малин, Новоград-Волинський; адміністративний центр – м. Житомир. Однак упродовж століть межі окремих районів змінювалися. Різні історичні та політичні події також впливали на розміри території області.

Пограничне розміщення Житомирської області певним чином визначило її поліетнічність та культурне розмаїття. Цьому сприяв також особливий історичний контекст розвитку краю. До 1793 року ця територія була частиною Польщі, потім перебувала в межах Росії. Після Другої світової війни Житомирщина як одна з областей Української Радянської Соціалістичної Республіки входила до Радянського Союзу, а з 1991 року стала частиною незалежної України. Історико-географічні умови формування краю спричинили строкатість населення, що виявляється в етнічній, релігійній та культурній належності. Багатокультурність визначила співіснуван-

* Правобережна Україна – це історично-географічна назва території на правобережжі Дніпра. Охоплює: Волинську, Рівненську, Вінницьку, Житомирську, Кіровоградську, Київську та частково Черкаську і Тернопільську області нинішньої України. Термін «Правобережна Україна» з'явився в документах Польської Республіки в другій половині XVII ст. Після Андрусівського перемир'я Правобережжя (за винятком Києва й околиць) залишилося у складі Польської Республіки [3, с. 1062].

ня двох основних християнських конфесій: православ'я і католицизму. Водночас на Житомирщині, окрім католицьких і православних спільнот, зареєстровані й інші релігійні групи та етнічні меншини. Утім, тепер вони не мають такої ролі, яку відігравали в минулому. Географічне поширення різних етнічних груп населення також неоднорідне. У різних районах живуть різні етнічні угруповання: поселення українців, білорусів, поляків, росіян, чехів. Найбільшого значення в культурі краю набуло українське населення, а в релігійному житті – прихильники православ'я та католицизму, але здебільшого переважає православ'я.

Житомирщина має унікальне значення для вивчення та пізнання поліетнічної етнокультурної спадщини в усіх її аспектах: археологічному, історичному, мовному, етнографічному, фольклорному та музичному. На теренах регіону збереглося багато народних обрядів, звичаїв, вірувань та народних пісень, які передаються з покоління в покоління і побутують дотепер.

Метою і завданням авторів запропонованого дослідження було дослідити народні традиції колядування на Житомирщині. Йому передував запис різдвяних співів, які й досі побутують на даній території. Особливе зацікавлення викликали маловідомі колядки та щедрівки, збережені в пам'яті представників старшого покоління. Збір і запис різдвяних пісень було проведено в 33-х населених пунктах, у 20-ти з яких домінує населення з польським корінням і належить до католицької (польської) громади, у 13-ти – українське населення, яке сповідує православ'я. Усього зібрано 422 різдвяні пісні: 243 польських колядки, 50 різдвяних пісень, які виконують у католицьких храмах українською мовою (це польські колядки, перекладені на українську мову, та українські колядки, поширені на цій території), і 129 українських колядок та щедрівок.

Традиції колядування неодноразово описані в літературі різних країн. В Україні, зокрема на Житомирщині, релігійні колядки відомі із XVII ст., але своїм корінням вони сягають далекої давнини (язичницької доби) і пов'язані з одним з головних свят наших предків – днем зимового сонцестояння, сонцевороту. Їх розповсюджували як усно, так і в рукописних збірниках – «кантичках», а з кінця XVIII ст. і в друкованих збірниках. Уже в першому виданні почаївського «Богогласника» (1790), до якого ввійшло близько 250 церковних пісень, міститься значна кількість колядок. Також інформацію про різдвяні звичаї, що функціонували в минулому, знаходимо, зокрема, і в О. Кольберга [11, s. 80–83].

Перші відомі записи українських народних колядок і щедрівок на Україні походять з XIX ст. і належать визначному слов'янському досліднику народної творчості З. Долензі-Ходаковському, а також К. Квітці (який здійснив записи з голосу Лесі Українки), Ф. Колессі, О. Воропаю.

Значну кількість українських зразків зимового календарно-обрядового співу Житомирщини опубліковано в збірці «Народні пісні Житомирщини» [5] і «Щедрий вечір. Ой радуйся, земле, Син Божий народився (новорічно-різдвяні співи з Житомирщини)» [9].

Польські колядки, записані на Житомирщині, опубліковані також в деяких польських фольклорних виданнях [10; 13], а збірка «Вгору серця» перекладена з польської на українську мову [1].

Календарно-обрядові пісні, зокрема пісні Різдвяно-новорічного циклу – колядки та щедрівки, – одні з найцікавіших і самобутніх у скарбниці народнопісенної творчості багатьох народів. У загальних рисах це сакральне обрядодійство схоже у всіх слов'ян, однак кожний народ у святкуванні Різдва Христового вкладає щось своє, неповторне, що допомагає зрозуміти світогляд людей, їхні життєві та духовні цінності.

Зимові свята в Україні складаються з Різдва Христового, Нового року та **Водохрещя**, про це йдеться, зокрема, у відомій українській колядці «Добрий вечір тобі пане господарю» [5, с. 82, № 33–35; 9, с. 73–82, № 66–74].

Головна подія Різдва Христового – обряд колядування, що своїми витоками сягає давніх язичницьких часів і супроводжується численними діями, насамперед ритуальним обходом дворів з величаннями, побажаннями родині щастя, добра і злагоди та співанням колядок, змістом яких є проголошення народження маленького Ісуса Христа – Спасителя всього світу. На Житомирщині колядувати розпочинають діти: «Христос народився! Славимо його!», співаючи колядки «В Віфлеємі новина» [9, с. 140, № 147], «По всьому світу» (№ 9), «Бог ся рождає» [9, с. 136, № 143], або співають чи промовляють речитативом коротке віншування, привітання та прохання: «Коляд, коляд, колядниця», за що отримують винагороду – гроші, цукерки, пироги.

Основною подією Щедрого вечора та Нового року є звичай щедрування, який супроводжується церемоніальним обходом домівок зі співанням щедрівок, з побажанням господарю та всім членам родини щастя, здоров'я, достатку та благополуччя. Також із Новим роком та з днем Святого Василя в українській традиції пов'язаний звичай засівання збіжжям оселі дітьми. Засіваючи, вони речитативом виголошують віршовані промовки, наповнені доброзичливих побажань щастя, здоров'я, достатку та злагоди: «Сію, сію, посіваю з Новим роком поздоровляю, На щастя, на долю, на Новий рік».

Подібний звичай є і в католицькій традиції, але пов'язаний він зі святим Степаном (*świętym Szczepanem* – 26 грудня). У цей день у костелі святять овес, а потім обсипають одне одного ним, що також символізує звичай засівання.

Свято Богоявлення (Водохрещя – 19 січня), у польській традиції *Trzech Króli* (6 січня), завершує період Різдвяно-

новорічного циклу. Головною подією в день Водохреща в православній традиції є освячення води, яку вважають цілющою. Це останній день співання колядок та щедрівок в українській традиції на Житомирщині. У польській традиції в цей день святять крейду та кадило. Освяченою крейдою малюють хрестики і символи трьох царів (С+М+W) на дверях будинків та стайнях, а кадило використовують надалі для лікування. Колядки дозволено співати до 2 лютого.

Колядки та щедрівки додають святкового, піднесеного настрою під час Різдвяних свят. Вони є окрасою зимових народних традицій та звичаїв.

Слово «колядка» тепер зрозуміле для всіх, хоча своєю етимологією сягає далеких дохристиянських часів. Більшість дослідників (Ф. Колеса, М. Грушевський, О. Веселовський та ін.) схилилися до думки, що його генеалогічне коріння має латинське походження: від латинського слова *Calendae*, що означає перші дні місяця, нового року, дослівно «речі, які мають бути проголошені».

Українські різдвяно-новорічні пісні можна поділити на:

– різдвяні пісні релігійного змісту – церковні колядки, змістом яких є оспівування народження Ісуса Христа, прославлення Матері Божої – Марії. В Україні ці колядки відомі із XVII ст. Їх розповсюджували як усно, так і серед письменних людей у рукописних збірниках, а з кінця XVIII ст. – і в друкованих збірниках («Богогласник», 1790);

– різдвяні пісні соціально-побутового змісту – світські колядки. За народною традицією під час колядування колядники вшановують усіх членів родини. Тому пісні різняться за змістом та об'єктом величання, а саме: господареві, господині, хлопцеві, дівчині та іншим членам родини;

– дитячі колядки;

– щедрівки. Щедрівки – це величальні українські різдвяно-новорічні обрядові пісні, які виконують під Новий рік і під

Йордан (Водохреща). Щедрівки відрізняються від колядок неодмінним приспівом «Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на весь вечір»;

Польські різдвяно-новорічні пісні можна поділити на:

- релігійні колядки (костельні);
- «пасторалі» (світські, «domowe»).

Особливу популярність в українській народнопісенній традиції в період зимових свят мають дитячі колядки та щедрівки, якими малеча зранку розпочинає колядування в день Різдва Христового та щедрювання у вечір напередодні Нового року. У них діти, обходячи домівки, бажають добробуту, здоров'я, достатку господарям. Сусіди та родичі за віршоване проказування, речитативне скандування жартівливих текстів, наближених до співу, обдаровують дітей подарунками, грошима та цукерками.

Однією з найпоширеніших є дитяча колядка «Коляд, коляд, колядниця» (№ 1). Її й досі виконують проказуючи, як віршик, або речитативом, переважно на двох-трьох звуках. Малі колядники просять нагородити їх паляницею, бажано з медом, а ще – грошима: «п'ятаком або рублем», а у виконанні молоді ще й «горілкою».

Сюжетні блоки дитячої колядки «Коляд, коляд, колядниця» малі виконавці інколи поєднують із щедрівкою «Щедрики-ведрики» [9, с. 23, № 8], з проханням дати вареник, з різними продовженнями, залежно від району. У південних районах за вареником просять дати «грудку кашки, кільце ковбаски», а в північних інше продовження – «мати казала, щоб дали сала».

Щедрівка «Щедрики-ведрики» може бути поєднана виконавцями з такими піснями, як «Васильова мати» [9, с. 28, № 9] і «Щедрий вечір» (№ 2), де використано важливе в сільськогосподарському житті села прохання до Бога вродити «жито, пшеницю, всяку пашницю».

Значно поширена на Житомирщині, як і скрізь на Поліссі, дитяча щедрівка «Бігла теличка» [9, с. 32, № 16]. Цю пісню діти виконують також речитативом у досить вузькому співочому діапазоні, переважно на трьох звуках у межах терції-кварті.

Сучасні новотвори дитячих колядок та щедрівок, а також традиційні, але малопоширені, інколи мають розспівані мелодії в ширшому звуковому діапазоні з мелодраматичними інтонаціями смиренного прохання про винагороду або рішучими – настійливого прохання.

Виразний мелодичний тип має пісня «На дворі чорна хмара в'ється» [9, с. 33, № 18].

Отже, більшість дитячих колядок і щедрівок Житомирщини мають речитативний склад мелодії на кшталт скандування. Найлегше скандування відбувається в парному метрі з віршовим ритмом чотирискладовика. В основі скандування лежить переважно формульна інтонація мовного типу у вузькому діапазоні (секунда-кварта). Інколи ладові особливості такого співу істотно виходять за межі традиційних ладів. У кожному випадку ця формульність може бути як стійкою, так і досить різноманітною.

Народні (світські) українські колядки та щедрівки вирізняються своєю жанровою природою, багатим і різноманітним змістом та неповторною, зазвичай простою, мелодикою. Об'єктом їх величання є людина, родина, праця. Зміст колядок та щедрівок полягає в побажанні добра, добробуту, достатку, злагоди та любові. Метр і ритм колядок та щедрівок різноманітний. Поряд із простою ритмікою побутує і складна. Різною є також музична форма. Це переважно короткі побудови (період, речення, фрази і, навіть, мотиви). Однак більшість колядок та щедрівок мають заспів і приспів.

Світські зимові календарні пісні поділяють на виконувані родині (господарю, господині та дітям), парубку й дівчині.

Приходячи до двору, щедрівники співом запитують, чи є вдома господар: «Ой чи є, чи нема» (№ 3). У сучасних варіантах щедрівки співаки також запитують про господаря, його дружину, родину й навіть друзів. Наспів щедрівки складається із чотирьох парних фраз: дві перші запитального характеру – «Ой чи є, чи нема пан господар вдома?», дві останні – стверджувального – «Щедрий вечір, пан господар вдома».

Факти щодо щедрівки з характерною мелодією «Ой сивая та і зозуленька» [9, с. 41, № 28], поширеною на Слобожанщині, а також відсутність її записів у фольклористів, які збирали народні пісні на Житомирщині в XIX–XX ст., можуть свідчити про те, що сучасні записи здійснено від вторинних носіїв фольклору, які часто засвоюють свій репертуар зі джерел масової інформації та книжок.

Серед традиційних колядок і щедрівок Житомирщини зафіксовано архаїчні, старовинні, збагачені рясною мелізматикою наспіви (№ 2, 8, 9). У них колядковий п'ятискладовик часто поєднано із щедрівковим чотирискладовиком.

Одними з найчисленніших у зимовому календарному циклі пісень Житомирщини є колядки парубку (або сину господаря). З парубкуванням у народних співаків пов'язана перш за все військова служба, військова повинність. Колядка «Ой гаєм, гаєм» (№ 5) має типову колядкову структуру двічі повтореного п'ятискладовика в основній строфі та чотирискладовий приспів «Святий вечір» на висхідній інтонації.

Військові мотиви в колядках та щедрівках парубкові часто поєднані зі шлюбними, як наприклад, щедрівки «Ой у полі» [9, с. 60, № 50] чи «Ой в садочку-барвіночку» (№ 6) з приспівом «Щодрий вечор, добрий вечор» та основним щедрівковим чотирискладовиком: дві вісімки, дві чвертки.

Глибоким архаїзмом віє від рідкісної колядки парубкові «Ой над рекою» (№ 7) із щедрівковим приспівом. У Новоград-Волинському районі записана пісня «Збиралася рада» [9, с. 64,

№ 55]. Значною розмаїтістю вирізняються також колядки і щедрівки дівчини, записані в Овруцькому районі: «Гиля, гиля на Василя» [9, с. 65, № 56] і «Ой в полі, полі» [9, с. 65, № 57].

У колядці із щедрівковим приспівом «Ой рано, рано» (№ 8), популярної на Рівненському Поліссі, виконавці оспівують красу, охайність та шляхетність дівчини, до якої вони колядують. У текстах зимових календарних пісень дівчина також мріє бути гарною, як рожа, та вдало вийти заміж за поповича або «крулевича», як наприклад, у колядках «Ой в неділеньку» [9, с. 69, № 61] і «Ой в лузі, лузі» [9, с. 70–71, № 63].

Особливе місце у різдвяно-новорічних піснях Житомирщини посідають християнські, релігійні, або церковні, колядки, присвячені біблійним мотивам народження Ісуса Христа та подіям, пов'язаним з Різдвом Христовим: поява різдвяної зірки, ангельська звістка пастухам, трьом царям (волхвам), переслідування новонародженого Христа царем Іродом. Ці колядки виконують протягом усіх Різдвяних свят.

У колядці «Темньєкая нічка» [9, с. 84–85, № 77] поетичній строфі *ab:ccd* відповідає мелострофа будови *aa:bbc*.

Деякі популярні колядки, виконувані на Різдво Христове, мають авторське походження. Їх співають у різних церквах різними мовами. До таких належить, наприклад, різдвяний псалом «Тиха ніч, свята ніч» Ф. Грубера на слова Й. Моора.

Поширена на Житомирщині колядка «По всьому світу» (№ 9) зафіксована в центральних районах області. Віршована будова строфи складається зі структури *ab:cde* та наспіву *aa:bcd*. Перші два сегменти у віршованій строфі можна легко сегментувати навпіл, унаслідок чого отримуємо складочислову будову строфи $(5+5)2:6+6+5$. Другу половину строфи виконавці часто повторюють, щоб урівноважити масштабнішу першу, чотирисегментну.

У різдвяних співах-гімнах християни славлять Бога за народження на землі Його Сина Ісуса Христа. Мотиви прославлен-

ня спостерігаємо в українських різдвяних піснях «Ой у Вифлеємі» [9, с. 102–103, № 99], «На небі зірка» [9, с. 104, № 101], а також у польській колядці «A wczora z wieszora» (№ 10).

Поширена також на Житомирщині колядка «Нова радість стала» [9, с. 124–125, № 128], яка складається з п'яти сегментної складочислової структури строфи, часто з повторенням другого рядка: 6+6:4+4+6 у поєднанні з ритмікою наспіву $aa_1: bca_2$, та колядка «В Вифлеємі новина» [9, с. 141, № 148]. Пісня, присвячена Марії, має польсько-католицьке коріння. Як і попередню, її виконують під час різдвяних свят у костелах Житомирської області. Поетична строфа пісні має оригінальну складочислову будову: (4+3)2: (4+4+4+4+3)2. Їй відповідає мелострофа будови $AA_1: bb_1cd$. Останній сегмент – протяжне виголошення імені Марії.

До псалмів-колядок належить поширена українська колядка «Небо і земля» (№ 11). Пісня має поетичну строфу $aab:ccd$ зі складочисловою будовою (5+5+6)2 та приспів зі складочисленням 5+5+6+5+5+6+8. У польській традиції різдвяного співу до таких пісень належить колядка «Dzisiaj w Betlejem» (№ 12), різдвяна українська пісня «Бог предвічний народився» [9, с. 154, № 161] та польська колядка «Gdy się Chrystus rodzi» (№ 13). Тут спостерігаємо також наявність оригінальної п'яти сегментної строфи зі складочисленням 4+4:3+3:3+3:5. Повільний темп виконання дозволяє сприймати спів як урочистий гімн.

Одна з найпопулярніших польських колядок «W żłobie leży» (№ 14) написана на зламі XVI–XVII ст. відомим теологом і проповідником, членом ордену єзуїтів о. Пьотром Скаргою. Текст написано до мелодії коронаційного полонезу польського короля Владислава IV. Колядку виконують як українською, так і польською мовою.

Особливості старослов'янської мови характеризують варіанти колядки «Днесь поюще» (№ 15). Строфіка варіантів піс-

ні має двочастинну будову, часто з повторенням другої частини, з не зовсім чітким складочисленням $(5+6)2$: $5+5+6+5$ та наспівом будови *AA:bcde*.

На Житомирщині зафіксовано також кілька колядок російською мовою (наприклад, «Ночь тиха над Палестиной» [9, с. 117, № 118]) і російсько-білоруську – «В стране иудейской» [9, с. 120, № 122].

Отже, пісні Різдвяного циклу на Житомирщині вирізняються значним розмаїттям. Тут і дитячі речитативи, давні світські колядки і щедрівки, які сягають своїм походженням давньоруської пісенної традиції, церковні колядки на біблійні мотиви, пов'язані з народженням Ісуса Христа, апокрифічні твори. Найдавніші зразки зафіксовано переважно в центральних і північних районах Житомирщини. Їм притаманне використання типових наспівів, колядкової та щедрівкової ритміки, строфічних прикінцевих або серединних рефренів. Наспиви й силабічна будова пізніших релігійних колядок вирізняються значно більшою індивідуалізацією та близькістю до кантового співу. Більшість із них мають авторське походження та зберігаються в рукописних збірочках.

Порівнюючи приклади народних різдвяних пісень, традицій, святкових звичаїв та обрядів серед православного і католицького населення Житомирщини, можна спостерегти близькість цих традицій. Відмінності частково стосуються репертуару, характеру виконання пісень, функціонування фольклорних творів.

Основні подібності двох традицій:

- 1) дотримання посту;
- 2) як у православних, так і в католиків свято Різдва Христового – це свято всієї родини, освячене найтеплішими людськими почуттями – добротою, радістю. В обох традиціях Різдво Христове розпочинається Святою вечерею (*Wigilia*), із запаленням свічки та молитви. У православній традиції – зі споживання куті, а в католицькій – діленням оплатка;

3) у день Різдва Христового розпочинається колядування зі складанням теплих, щирих побажань рідним, близьким та сусідам;

4) співи колядок та масове колядування;

5) найважливішим елементом мелодики різдвяних співів є різноманітний за інтервалікою інтонаційний зміст наспівів. Аналіз пісенного матеріалу обох традицій свідчить про перевагу інтонаційного руху секундами та терціями в наспівах пісень. Також значна кількість колядок розпочинається інтонацією висхідної квати;

6) аналізуючи метро-ритмічний аспект різдвяного репертуару Житомирщини, зауважимо, що найчастіше тут використовується розмір 2/4 та 3/4, а також 4/4. У деяких колядках спостерігаємо танцювальний ритм вальсу, маршові ритмоінтонації, у польському репертуарі – ритми краков'яку, полонезу, мазурки;

7) проаналізувавши форму колядок, можна стверджувати, що більшість різдвяних пісень написані в дво- і тричастинній формах;

8) з впевненістю можна сказати, що традиція колядування в цьому регіоні активно побутує і досі, тобто є «живою»;

9) в обох традиціях було зафіксовано кілька народних колядок, мелодії яких не траплялися в жодному з опублікованих джерел, присвячених Житомирщині.

Основні відмінності двох традицій:

1) час святкування, який пояснюємо календарною різницею: використання григоріанського календаря католиками та юліанського православними;

2) тривалість посту, якого дотримуються перед святкуванням Різдва Христового (у православній традиції він триває 40 днів, а у католицькій – 4 тижні).

3) у православній традиції період святкування Різдва Христового («Святки») триває 13 днів, тобто з 7 і до 19 січня,

у католиків святкування та співання колядок триває довше – з 25 грудня і до 2 лютого;

4) ще одна відмінність різдвяних співів наявна в Літургії двох вірувань: у католицькій традиції колядки співають упродовж усього Богослужіння, а в православній колядки дозволено співати згідно канону Православної церкви, тільки на завершення Богослужіння;

5) на досліджуваній території були записані українські дитячі колядки та щедрівки, але не знайдено жодної польської дитячої колядки чи щедрівки. Отже, на Житомирщині в польській традиції вони не збереглися;

6) з Новим роком у православній традиції пов'язаний звичай засівання осель збіжжям (день Святого Василя – покровителя землеробства), а в католицькій традиції цей звичай майже відсутній, але на другий день Різдва Христового (на день Святого Степана) у деяких місцевостях існує звичай обсіпання вівсом;

7) також відрізняється святкування Водохреща. Центральною подією в православній традиції є посвячення води, а в католиків святять крейду та кадило.

У музичних засобах виразності різдвяного репертуару двох традицій спостерігаємо наступні відмінності:

1) у зібраному матеріалі можна спостерегти всі види діапазону – від терції до дуодецими. В українських мелодіях переважає вузький (терція, кварта, квінта) і середній діапазон (секста і септима). У польському репертуарі переважає діапазон середній та широкий. Водночас тут взагалі не зафіксовано жодної мелодії в діапазоні терції та кварта. Спираючись на друковані й рукописні джерела, можна припустити, що більшість виконуваних різдвяних пісень на Житомирщині створені у XVIII–XIX ст.;

2) щодо форми, то одночастинні колядки та щедрівки трапляються тільки в українському репертуарі, у польському таких не знайдено;

3) у польському репертуарі переважають колядки, що мають танцювальний характер, а в українському більше ліричних, наспівних, величальних мелодій;

4) українські інформатори виконували типові мелодії колядок з багатьма мелізмами, форшлагами, архаїчною манерою співу, а польські мелодії – простіші, мають індивідуалізовані наспіви.

Останнім часом різдвяні традиції польського і українського населення на досліджуваній території піддалися значним трансформаціям. З одного боку, спостерігаємо зближення та взаємопроникнення пісенних прикладів, а з другого, – намагання співочих колективів та релігійних установ зберегти власну самобутність співу. Процес зближення притаманний більше сільським спільнотам, які тісніше контактують між собою. Спостерігаємо також поширення різнонаціонального репертуару традиційних різдвяних пісень у двох групах віруючих. Так, переважно в католицькій спільноті вже стало традицією виконання українських колядок під час Літургії, яку відправляють українською мовою.

На сучасному етапі з впевненістю можна стверджувати, що репертуар Різдвяно-новорічного циклу на Житомирщині й досі користується винятковою популярністю та є «живою традицією» сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вгору серця / упоряд. К. Бабенко, М. Луцок, О. Зосім. – К., 2001. – 934 с.
2. Воронай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис. – Мюнхен, 1958. – Т. 1. – 309 с.
3. Энциклопедический словарь / ред. А. Прохоров. – М., 1982. – 1599 с.
4. Колядки і шедрівки / упоряд. М. С. Глушко, вступ. стаття Р. Ф. Кирчів. – К. : Музична Україна, 1991. – 238 с.

5. Народні пісні Житомирщини / упорядкув. та вступ. стаття Л. О. Єфремової ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К. : Наукова думка, 2012. – 723 с. : ноти, карти. – (3 колекцій збирачів фольклору).
6. *Панчук О.* Волинські шедрівки // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 1/2. – С. 27–30.
7. *Скуратівський В.* Святвечір. – К. : Перлина, 1994. – 285 с.
8. *Шаблій О.* Соціально-економічна географія України. – Л., 2000. – 679 с.
9. Щедрий вечір. Ой радуйся, земле, Син Божий народився (новорічно-різдвяні співи з Житомирщини) / записи Л. В. Адамович та ін. ; упорядкув. та вступ. стаття Л. О. Єфремової; передмова Л. В. Адамович ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К. : Логос, 2013. – 200 с. : ноти. – (3 колекцій збирачів фольклору).
10. *Kaszycki J.* Śpiewnik kościelny. – Kraków, 1911. – 225 s.
11. *Kolberg O.* Dzieła wszystkie. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1907. – Т. 36 : Wołyń: Obrzędy, melodie, pieśni. – 452 s.
12. *Polski śpiewnik popularny / red. A. Zoła // Fundacja Pomocy Szkołom Polskim na Wschodzie im. Goniewicza.* – Lublin, 1997. – S. 22–40.
13. *Siedlecki J.* Śpiewnik kościelny. – Kraków, 1994. – 894 s.

Додатки

1. Коляд, коляд, колядниця

$\text{♩} = 221$

Ко - ляд, ко - ляд, ко - ляд - ни - ця, до - бра з ме - дом па - ля - ни - ця, а без ме - ду
не та - ка, дай - те, дядь - ку п'я - та - ка. А п'я - так не та - кий, дай - те руб. зо - ло - тий.

Коляд, коляд, колядниця, добра з медом паляниця,
А без меду не така, дайте, дядьку, п'ятака.
А п'ятак не такий, дайте руб золотий!
В п'ятаку три дірочки, дайте ще й горілочки! *

*Зап. 2007 р. в с. Теснівка
Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
від Галини Кучинської, 1969 р. н.*

2. Щедрий вечір

$\text{♩} = 60$

Щед - рий ве - чір, доб - рий, щед - рий ве - чір, доб - рий.
Хай нам бу - де доб - ре, хай нам бу - де доб - ре.

Щедрий вечір, добрий. (2)
Хай нам буде добре. (2)
Роді, Боже, жито. (2)
На новеє літо. (2)
І жито, пшеницу. (2)
Всякую пашніцу. (2)
Роди, Боже, груші. (2)
Для всякої душі. (2)

* Четвертий рядок виконують на мелодію другого рядка.

Роді, Боже, поли. (2)
Щоб були здорові.
Роді, Боже, сливи.
Щоб були щасливі.
Щедрий вечір, добрий.
Дай нам, Боже, добре.

*Зап. 2007 р. в с. Теснівка
Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
від Галини Кучинської, 1969 р. н.*

3. Ой чи є, чи нема

Ой чи є, чи нема,
Пан-господар вдома.
Приспів:
Щедрий вечір, добрий вечір,
Пан-господар вдома.
Ой нема, ой нема,
Та й поїхав до млина.
Приспів
Та й муки стеклювать,
Меду, пива купувать.
Приспів
Меду, пива купувать
Щедрівників частувать.

*Зап. 2007 р. в с. Іванівка
Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
від Антоніни Лісовської, 1950 р. н.,
Наталі Бібікової, 1950 р. н.*

4. Пан господарю

Пан господарю, на твоєму дворі у тебе.

Приспів:

Бог тебе кличе на колядочок до себе.

На твоєму дворі дуб зеленький у тебе.

Приспів

Зверху на дубі сидить соколик у тебе.

Приспів

Під дубом, дубом чорнії воли у тебе.

Приспів

Посеред дуба ярії пчолки у тебе.

Приспів

*Зап. 2007 р. в с. Суцани
Олевського р-ну Житомирської обл.
від від Марії Ковальчук, 1991 р. н.,
Анастасії Ковальчук, 1994 р. н.*

5. Ой гаєм, гаєм

Ой гаєм, гаєм понад Дунаєм.

Святий вечор.

Ой там хлопчина коня сідлає.

Святий вечор.

Коня сідлає, в дудочку грає.
Святий вечор.
Батенько його випроважає.
Святий вечор.
Матінка його та й навчає.
Святий вечор.
Ой не їдь, синку, поперед війська.
Святий вечор.
Ой не їдь, синку, позаду війська.
Святий вечор.
А їдь посередині, біля родини.
Святий вечор.
А він матінку та й не послухав.
Святий вечор.
Поперед війська конем поїхав.
Святий вечор.
Виграє конем перед королем.
Святий вечор.
Король питає: «Чий це син грає?»
Святий вечор.
Коли б це я знав – дочку свою оддав.
Святий вечор.
Дав би їм поля незміряного.
Святий вечор.
Дав би їм ліса не зрубаного.
Святий вечор.
Добрий вечор!

*Зап. 2007 р. в с. Косенів
Новоград-Волинського р-ну
Житомирської обл.
від Галини Антонюк, 1942 р. н.,
Пауліни Фіголюк, 1937 р. н.,
Софії Матвієнко, 1938 р. н.*

6. Ой в садочку-барвіночку

Musical notation for the song 'Ой в садочку-барвіночку'. It consists of two staves of music in 3/4 time, marked with a tempo of 120. The melody is written in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes.

Ой в са - доч - ку - бар - ві - поч - ку. Щод - рий ве - чор, доб - рий ве - чор,
доб - рим лю - дям на весь ве - чор.

Ой в садочку-барвіночку.

Приспів:

Щодрий вечор, добрий вечор,

Добрим людям на весь вечор.

Сіно косить, коню носить.

Приспів

Ой їж, коню, не смутися.

Приспів

Бо поїдем у дорогу.

Приспів

По дівчину багатую.

Приспів

Добри вечор!

*Зап. 2007 р. в с. Косенів
Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
від Галини Антонюк, 1942 р. н.,
Пауліни Фіголюк, 1937 р. н.,
Софії Матвієнко, 1938 р. н.*

7. Ой над рекою

Musical notation for the song 'Ой над рекою'. It consists of two staves of music in 3/4 time, marked with a tempo of 120. The melody is written in a treble clef with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes.

Ой над ре - ко - ю, над гли - бо - ко - ю. Свя - тий ве - чор. Там сто - яв я - вор,
тон - кий йви - со - кий. Свя - тий вс - чор.

Ой над рекою, над глибокою.
Святий вечор.
Там стояв явор, тонкий й високий.
Святий вечор.
Тонкий й високий – зверху кудрявий.
Святий вечор.
На кудряву – символок сидить.
Святий вечор.
Символок сидить дай в воду глядить.
Святий вечор.
Да в воду глядить – волни побачить.
Святий вечор.
Ой рибко, рибко – красна ти рибко.
Святий вечор.
Да зберем самі до йдного пана.
Святий вечор.
До йдного пана, пані Ганнуха.
Святий вечор.
Ой рибко, рибко, як ти глібоко.
Святий вечор.
Як ти глібоко, а я високо.
Святий вечор.

*Зап. 2008 р. в с. Словечне
Овруцького р-ну Житомирської обл.
від Надії Чмуневич, 1932 р. н.,
Ольги Іванчук, 1933 р. н.,
Євдокії Прокочук, 1934 р. н.*

8. Ой рано, рано

Ой рано, рано куроньки піли. Святий вечор.
Куроньки піли, Манечка встала. Святий вечор.

Манечка встала, косу чесала. Святий вечор.
Коску чесала, до церковки йшла. Святий вечор.
До церковки йшла красной панною. Святий вечор.
А з церковки йшла ясною розою. Святий вечор.
Пани стояли дай не познали. Святий вечор.
Вони думали, що поповночка. Святий вечор.

*Зап. 2007 р. в с. Теснівка
Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
від Галини Кучинської, 1969 р. н.*

9. По всьому світу

По всьо-му сві - ту ста-ла по-ви - на: Ді - ва Ма - рі - я Си-на ро - ди -
ла. В яс-лах по-лю-жи-ла, сін-цем при-тру-си - ла. Гос - под - ньо-го Си - на.

По всьому світу стала новина:
Діва Марія Сина родила.
В яслах положила, сінцем притрусила,
Господнього Сина.
Діва Марія Бога просила:
– В що ж би я Сина свого сповила?
Ти, Небесний Царю, прийшли свої дари
Цьому господарю.
Зійшли ангели з неба до землі,
Принесли дари Діві Марії:
Три свічі воскові, ще й ризи шовкові,
Ісусові Христові.

*Зап. 2008 р. в с. Поліське
Коростенського р-ну Житомирської обл.
від Марії Бацкалової, 1922 р. н.*

10. A wczora z wieczora

A wczora z wieczora, (2) z niebieskiego dwora. (2)
Przysła nam nowina: (2) Panna rodzi Syna. (2)
Syna jedynego, (2) Boga prawdziwego. (2)
Za wyrokiem Boskim, (2) w Betlejem żydowskim. (2)
Pastuszkowie mali (2) w polu w ten czas spali, (2)
Gdy Anioł z północy (2) Światłość z nieba toczy, (2)
Chwałę oznajmując, (2) szopę pokazując, (2)
Chwałę Bogu tego, (3) dziś tam zrodzonego. (2)
«Tam Panna dzieciątko, (2) Mile Niemowlątko, (2)
Uwija w pieluszki. (2) Pośpieszcie pastuszki!» (2)
Natychmiast pastuszy (2) śpieszą z całej duszy, (2)
Weseli bez miary, (2) niosą z sobą dary. (2)
Mądrości druchowie, (2) z daleka królowie, (2)
Pragną widzieć swego (2) Stwórcę przedwiecznego. (2)
Dziś Mu pokłon dają, (2) w Ciele oglądają, (2)
Każdy się dziwuje, (2) że Bóg nas miłuje. (2)
I my też pośpieszmy, (2) Jezusa ucieszmy (2)
Ze serca darami: (2) modlitwą, cnotami. (2)
Jezu najmiłszy, (2) ze wszech najwdzięczniejszy, (2)
Zmiłuj się nad nami, (2) grzesznymi sługami. (2)

*Зап. 2008 р. в с. Сусли
Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
від Марії Боровської, 1921 р. н.,
Софії Гудчак, 1934 р. н.*

11. Небо і земля

PN33p.N4 $\text{♩} = 66$ $t = 43''$

Не - бо і зем - ля, не - бо і зем - ля ни - ні тор - жес - ту ють.
Ан - ге - ли лю - ди, ан - ге - ли лю - ди не - се - ло празд - ну ють.
Хри - стос ро - див - ся, Бог воп - ло - тив - ся, ан - ге - ли спі - ва - ють, Ца - ря ві - та - ють,
по - клін від - да - ють, пас - ти - рі - ї гра - ють, "Чу - ло, чу - ло!" по - ві - да - ють.

Небо і земля (2) нині торжествують.
Ангели й люди (2) весело празнують.

Приспів:

Христос родився, Бог воплотився,
Ангели співають, Царя вітають,
Поклін оддають, пастирії грають,
«Чудо, чудо!» повідають!

Во Вифлеємі (2) весела новина:
Чистая Діва (2) породила Сина!

Приспів

Ангели служать (2) родженому Царю,
І во вертепі (2) творять Його волю.

Приспів

З востока три царі (2) тоді приходять.
Смирну і ладан (2), золото приносять.

Приспів

«В небі рождений» (2) і ми заспіваймо,
В вишньому Богу (2) поклін віддаймо!

Приспів

*Зап. 2008 р. в с. Рихальське
Ємільчинського р-ну Житомирської обл.
від Раїси Шележинської, 1936 р. н.*

12. Dzisiaj w Betlejem

$\text{♩} = 78$

Dzi - siaj w Be-tle - jem, dzi - siaj w Be-tle - jem we - so - ła no - wi - na.
Że Pan - na czy - sta, że Pa - nna czy - sta po - ro - dzi - ła Sy - na.

Chry - stus się ro - dzi nam o - swo - bo - dzi, A - nie - li gra - ją Kró - le wi - ta - ją,

Pa - ste - rze śpi - wa - ją, by - dlę - ta kłę - ka - ją, cu - da, cu - da o - gla - sza - ją.

Dzisiaj w Betlejem (2) wesoła nowina.

Że Panna czysta (2) porodziła Syna.

Refren:

Chrystus się rodzi, nam oswobodzi,

Anieli grają, Króle witają,

Pasterze śpiewają, bydłęta kłękają,

Cuda, cuda ogłaszają.

Maryja Panna (2) Dzieciątko piastuje

I Józef święty (2) Ono pielęgnuje.

Refren

Choć w stajeneczce (2) Panna Syna rodzi,

Przecież On wkrótce: (2) ludzi oswobodzi.

Refren

I Trzej Królowie (2) od wschodu przybyli

I dary Panu (2) kosztowne złożyli.

Refren

Pójdźmy też i my (2) przywitać Jezusa,

Króla nad królmi, (2) uwielbić Chrystusa.

Refren

Bądźże pochwalon: (2) dziś nasz wieczny Panie,

Któryś złożony: (2) na zielonym sianie.

Refren

Bądź pozdrowiony (2) Boże nieskończony,
Wślawimy Ciebie, (2) Boże niezmierny.
Refren

*Zap. 2008 r. w s. Рихальське
Ємільчинського р-ну Житомирської обл.
від Марії Цалцалко, 1935 р. н.,
Віктора Цалцалка, 1960 р. н.*

13. Gdy się Chrystus rodzi

♩=90

Gdy się Chry - stus ro - dzi i na świat przy - cho - dzi,
Ciem - na noc w ja - sno - ści pro - mc - ni - stej bro - dzi.

A - nio - ło - wie się ra - du - ją, pod nie - bio - sa wy - śpie - wu - ją.

Glo - ri - a, glo - ri - a, glo - ri - a, in - ex - cel - sis De - o.

Gdy się Chrystus rodzi i na świat przychodzi,
Ciemna noc w jasności promieniejsz brodzi.
Aniołowie się radują, pod niebiosa wyśpiewują:
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!
Mówią do pasterzy, którzy trzód swych strzegli,
Aby do Betlejem czym prędzej pobiegli.
Bo się narodził Zbawiciel, wszego świata Odkupiciel.
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!
«O niebieskie duchy I posłowie nieba,
Powiedzcież wyraźniej, co nam czynić trzeba;
Bo my nic nie pojmujemy, ledwo od strachu żyjemy».
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!
«Idźcież do Betlejem, gdzie Dziecię zrodzone,
W pieluszki powite, w żłobie położone,

Oddajcie Mu pokłon boski, on osłodzi wasze troski».
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!
A gdy pastuszkowie wszystko zrozumieli,
Zaraz do Betlejem śpieszno pobieźli,
I zupełnie tak zastali, jak Anieli im zeznali.
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!
A stanąwszy w miejscu pełni zadumienia,
Iż się Bóg tak zniżył do swego stworzenia,
Padli przed Nim na kolana i uczcili swego Pana .
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!
Wreszcie kiedy pokłon Panu już oddali,
Z wielką wesołością do swych trzód wracali,
Że się stali być godnymi – Boga widzieć na tej ziemi.
Gloria, gloria, gloria, in- ex-cel-sis Deo!

*Зап. 2008 р. в с. Мар'янівка
Баранівського р-ну Житомирської обл.
від Мечеслави Чупринської, 1940 р. н.*

14. W źłobie leży

♩=66

W zło-bie le - zy, któż po-bie - zy ko - lę-do - wać Ma - le - mu Pa - stu - szko - wie,
Je - zu - so - wi Chry - stu - so - wi dziś nam Na - ro - dzo - ne - mu.

przy - by waj - cie Je - mu wdzię - cznie przy - gry - wa - jcie ja - ko Pa - nu na - szc - mu.

W źłobie leży, któż pobieży kolędować Małemu.
Jezusowi Chrystusowi dziś nam Narodzonemu.
Pastuszkowie, przybывajcie, Jemu wdzięcznie przygrywajcie,
Jako Panu naszemu.
My zaś sami z piosneczkami za wami pośpieszymy,
A tak tego Małego niech wszyscy zobaczymy.
Jak ubogo narodzony, płacze w stajni położony,
Więc Go dziś ucieszymy.
Naprzód tedy niechaj wszędy zabrzmie świat w wesołości.

Же посланы нам jest даны Emanuel w niskości.
Jego tedy przywitajmy, z Aniołami zaśpiewajmy:
«Chwała na wysokości.»
Witaj, Panie, cóż się stanie, że rozkosze niebieskie.
Opuściłeś, a zstąpiłeś na te niskości ziemskie?
« Miłość twoja to sprawiła, by człowieka wywyższyła,
Pod nieba empirejskie.»
Przecz w źłóbeczku, nie w łózczku, na sianku położony.
Twoje państwo i poddaństwo jest świat cały, o Boże!
Tyś polny kwiat czemuż Cię świat przyjąć nic chce, choć może?
«Bo świat doczesne wolności zwykł jest kochać, Mnie zaś w złości,
Ściele krzyżowe łoże.
W Ramie głósy pod niebiosa wzbijają się Racheli,
Gdy swe Syny bez przyczyny w krwawej widzi kąpieli.
Większe mnie dla nich kąpanie, w krwawym czeka oceanie,
Skąd niebo będą mieli.»
Trzej królowie, monarchowie, wschodni kraj opuszczają,
Serc ofiary z trzema dary, Tobie, Panu, oddają.
«Darami się kontentuję, bardziej serca ich szacuję,
Za co niech niebo mają.»

*Зап. 2008 р. у м. Новограді-Волинському
від Сергія Коваля, 1950 р. н.*

15. Днесь поюще

Днесь по - ю - ще кру - пно і - рай - мо, Хрі - ста рож - ден - но - го
всі восх - ва лляй - мо. По - ю - ще, сла - вя - ше: "Сла - ва во виш - ніх" гла - го - ля - ще.

Днесь поюще крупно іграймо.
Христа рожденного всі восхваляймо.
Поюще, славлюще.

«Слава во вишніх» глаголюще.
Ніщо не може само собою стати.
Ірод же хоче царювати.
Над Христом Новорожденим.
Младенцем во яслях спеленьоним.
Тоді Йосиф був обручен Діві,
Він янгола вночі прийняв повеління:
– Візьми отроча, Матір його,
Біжи в Єгипет від проклятого.
Цар на осляті в Єгипет вступає,
Ірод своє військо всюди розсилає:
«Відшукати между скоти
Христа явленого во плоті».
Возхвалімо ж, браття, Всеблагого.
Возспіваймо мудрість промислу його,
Що не убієн Христос народжен,
Від Марії Діви днесь воплощѡн.

*Зап. 2007 р. в смт Баранівка
Баранівського р-ну Житомирської обл.
від Надії Ковальчук, 1950 р. н.*

SUMMARY

Zhytomyr as a historical and ethnographic region is of great scientific interest for researchers of traditional material and spiritual culture. This region is historically and culturally very interesting – a specific territorial entity where from ancient times lived and live together different ethnic groups and minorities, which influenced the historical development of Ukrainian culture in general. Zhytomyr region has unique importance for the study and knowledge of ethnic and cultural heritage in all its aspects: the archaeological, historical, linguistic, ethnographic and folklore.

The complex history of the region exists for centuries, two coexisting with each other Christian denominations exist: Orthodox and Catholic churches, so the article discuss Christmas traditions and songs of two faiths and cultures.

On the territory of Zhytomyr many folk rituals, customs, beliefs and folk songs preserved, passed from generation to generation and practiced nowadays.

The material from the thesis topic of L. Adamovych – *Folk Traditions Caroling in Zhytomyr* are used in the article, the aim and object of this research was to explore the folk tradition of caroling in Zhytomyr region and record Christmas songs that are currently use in the territory of Ukrainian and Polish people.

Calendar songs are one of the most interesting and distinctive pearls in the treasury of folk song creation of Ukrainian people, especially songs of Christmas and New Year period.

Collected Ukrainian Christmas and New Year songs are divided into:

- Christmas songs with religious content – religious carols, which glorify the birth of Jesus Christ and glorify His Mother – Saint Mary. These carols are known in Ukraine from the XVII century. They were distributed both orally and among literate people in manuscript collections, and at the end of the XVIII century and printed collections («Bohohlasnyk» 1790);

- Christmas songs of social and community content – secular carols. According to folk tradition while carolers caroling honor all members of the family. So the song differs in meaning and object of glorification, namely, master, mistress, boy, girl, etc. ;

- Children carols;

- schedrivky;

Polish carols are divided into:

- religious carols;

- pastoralki (secular).

Because of the enormous Wealth related traditions, Christmas period is good and interesting topic of research for each scholar. Every believer in every country prepares for Christmas with great enthusiasm.

Sacred ceremonies have a lot in common for all Slavs, but every nation in the celebration of Christmas has something unique, which helps to understand the worldview of people, their life and spiritual values. Christmas includes three major holidays: Christmas, New Year and Epiphany.

Traditionally Christmas dinner begins from a joint dinner, when the whole family gather together. Christmas (7 January in Ukrainian tradition, December 25 – in Polish) is a great thing and the greatest holiday of the winter cycle. This is a of love, light, kindness, hope and

faith. The main event is the Christmas carol rite, beginning with children who proclaim the good news of the birth of Jesus Christ.

The main event of the evening and New Year is usually shchedruvannya, accompanied by ceremonial bypass homes with singing carols, which host wishes of happiness, health, wealth and prosperity. Also, Happy New Year and Happy St. Basil in Ukrainian tradition are associated with custom of sowing corn for children homes.

Feast of Theophany (Epiphany – January 19) in Polish tradition (January 6) closes the period of Christmas and New Year cycle. The main event of the day in Orthodox tradition is a blessing of water, which is considered curative. In Polish tradition holy chalk and incense. Christmas and New Year songs add a festive, high spirits and support special Christmas atmosphere. They are an adornment to traditions and customs such as caroling, sowing and shchedruvannya.

Some lyrics and melodies of Christmas carols and carols collected in Zhytomyr region are presented in the article. Among the most popular songs of the Christmas period of Zhytomyr region are: «Heaven and Earth», «Around the World», «New Joy», «Good evening to you», «Carols, carols, kolyadnytsya», «Today in Bethlehem», «And yesterday», «In a Manger Lies», «When Christ is born» as well as several Christmas carols in Russian.

Keywords: Zhytomyr region, tradition, Christmas, New Year, Epiphany, carols.